

Praktische handreiking voor het opstellen van een representativiteitsopgave

1. Inleiding

De Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid kan op aanvraag van het georganiseerde bedrijfsleven binnen een bedrijfstak dat naar zijn oordeel een belangrijke meerderheid van de in die bedrijfstak werkzame personen vertegenwoordigt deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds verplichtstellen. Een belangrijke voorwaarde voor een dergelijke verplichtstelling is het meerderheidsvereiste.

Dit document is bedoeld als praktische handreiking bij het opstellen van een representativiteitsopgave. Omdat bedrijfstakken sterk van elkaar verschillen, is het niet mogelijk uniforme maatstaven op te stellen. Er zijn met andere woorden verschillende methoden om het representativiteitscijfer op een juiste manier te berekenen. Niettemin is het wel mogelijk bij elk van de vijf elementen die de toelichting op de representativiteitsgegevens moeten bevatten, een aantal algemene aandachtspunten te formuleren. Dit gebeurt in ad 1 tot en met 5 van hoofdstuk 2.

Naast deze handreiking wijzen we op de checklist (vorm)vereisten representativiteitsgegevens.

2. De representativiteitsopgave

De mate van representativiteit wordt als volgt berekend:

het aantal werknemers in dienst van de verzoekende, georganiseerde werkgevers in (deel van) bedrijfstak (teller)*

het aantal werknemers in (deel van) bedrijfstak (noemer)*

x 100%

* indien van toepassing inclusief de personen die in een andere hoedanigheid werkzaam zijn in (het afgebakende deel van) de bedrijfstak.

Een 'belangrijke meerderheid' wordt geacht in ieder geval aanwezig te zijn bij een representativiteit van 60% of meer. Het is aan de aanvragers van de verplichtstelling om deze meerderheid aan te tonen. Om de deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds verplicht gesteld te krijgen, dienen zij de representativiteitsgegevens en een toelichting daarop over te leggen. Die toelichting moet ten minste de volgende elementen bevatten:¹

¹ Paragraaf 3 Toetsingskader Wet Bpf 2000, volledig herziene versie

1. een opgave van de gebruikte **bronnen** voor de aantallen opgegeven werkgevers en werknemers
2. een opgave van de gehanteerde **onderzoeksmethode**
3. een opgave van de **wijze van meting**
4. een opgave van de **peildatum of de periode** waarop de cijfers betrekking hebben
5. een toelichting waaruit blijkt dat de grenzen van het domein waarover de gegevens zijn verzameld gerelateerd zijn aan de **werkingssfeer** van het bedrijfstakpensioenfonds of deel van het bedrijfstakpensioenfonds waarop de verplichtstellingsaanvraag betrekking heeft. Daarbij dient ook duidelijk te zijn dat de in de werkingssfeer uitgesloten categorieën werknemers in de tellingen buiten beschouwing zijn gelaten.

Ad. 1 Gebruikte bronnen

Een representativiteitsopgave moet een beschrijving bevatten van de gebruikte bronnen. Niet alle bronnen zijn even betrouwbaar. Het is vooraf goed te realiseren hoe en met welk doel de gegevens in een bepaalde bron zijn verzameld. Mogelijk zijn de gegevens niet volledig, of komt de groep werkgevers/werknemers waarop de bron betrekking heeft, niet volledig overeen met de werkingssfeer van het bedrijfstakpensioenfonds. Dit laatste punt komt terug in ad. 5. Afhankelijk van hoe groot de vertekening is in het representativiteitscijfer, is het van belang hierover een opmerking op te nemen in de representativiteitsopgave, een aanvullende berekening te maken of, als dat niet mogelijk is, een andere bron te gebruiken.

Voor het vaststellen van het aantal werknemers in dienst van de verzoekende, georganiseerde werkgevers in de bedrijfstak of deel van de bedrijfstak (in bovenstaande formule het gedeelte boven de streep) kan niet altijd dezelfde bron worden gebruikt als voor het vaststellen van het totale aantal werknemers in de bedrijfstak, of deel van de bedrijfstak (het gedeelte onder de streep). Om het aantal werknemers in de teller vast te stellen zijn – met inachtneming van onderstaande aandachtspunten – in beginsel de volgende bronnen aan te merken als valide:

- Databestanden afkomstig van bij de verplichtstellingsaanvraag betrokken werkgeversorganisatie(s);
- Databestanden afkomstig van een bedrijfstakpensioenfonds of een cao-fonds (zoals een VUT-fonds of een sociaal fonds), die betrekking hebben op werknemers, die in dienst zijn van de bij de verplichtstellingsaanvraag betrokken werkgevers.

Om het totaal aantal werknemers dat onder de werkingssfeer van het bedrijfstakpensioenfonds valt te bepalen zijn – eveneens met inachtneming van onderstaande uitgangspunten – in beginsel als valide aan te merken:

- Databestanden van een avv'ed cao-fonds (zoals een VUT-fonds of een sociaal fonds)
- Gegevens afkomstig van het UWV
- Databestanden van een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds
- Gegevens uit een extern branche- of sectoronderzoek

Welke bron het meest geschikt is, hangt af van de specifieke situatie in de branche. In veel gevallen kunnen de indieners van een verplichtstellingsaanvraag aansluiten bij gegevens die al voor een ander doel zijn verzameld. Daarnaast verschijnen in sommige branches regelmatig publicaties waarin gegevens staan over het aantal werknemers in de sector. Degelijke publicaties zijn bijvoorbeeld afkomstig van het CBS of van onderzoeksinstituten. Voor zover de cijfers betrekking hebben op de werknemers die ook onder de werkingssfeer van het bedrijfstakpensioenfonds vallen, zijn de gegevens te gebruiken.

Aandachtspunten:

- * Naarmate de werkingssfeer van de bron minder goed correspondeert met die van het bedrijfstakpensioenfonds, neemt de validiteit van de bron af (zie ook ad 5).
- * Als gegevens uit verschillende bronnen worden gebruikt, moeten die gegevens onderling goed vergelijkbaar zijn. Dit geldt voor de onderzoeksmethode (zie ad 2), de wijze van meting (zie ad 3) en de peildatum/periode (zie ad. 4) waarop de gegevens betrekking hebben.
- * Het is aan te bevelen zo min mogelijk bronnen te gebruiken
- * Indien de werkingssfeer van het Bpf zich ook uitstrekt over personen in een andere hoedanigheid werkzaam in de bedrijfstak, dient deze opgave ook melding te maken van de gebruikte bronnen voor deze specifieke groep.

Ad. 2 Onderzoeksmethode

Indien ten behoeve van de representativiteitsopgave onderzoek wordt verricht, wordt een beschrijving van de onderzoeksmethode gegeven. Het gaat om de vraag hoe de gegevens zijn verzameld.

Om de aantallen werknemers vast te stellen wordt met regelmaat gebruik gemaakt van enquêtes. Er kan dan worden gekozen om alle bedrijven te benaderen (populatie) of een gedeelte daarvan (steekproef). Het is in de toelichting op de representativiteitsopgave van belang aandacht te besteden aan de volgende aspecten:

- Voor welke onderzoeksmethode is gekozen? Waarom is deze keuze gemaakt?
- Hoe is het onderzoek in zijn werk gegaan? Wie heeft het onderzoek uitgevoerd?
- Hoe is de eventuele steekproef getrokken?
- Wat was de respons op de enquête? Is die uitkomst representatief?
- Hoe zijn de gegevens verwerkt?
- Is aanvullende informatie gebruikt? Welke informatie? Hoe is deze gebruikt?
- Zijn aanvullende berekeningen/schattingen uitgevoerd? Hoe is dat gedaan?

Aandachtspunten:

- Om de juistheid van de representativiteitsopgave te kunnen beoordelen is het van belang naast de uitkomsten van een onderzoek ook een toelichting op te nemen omtrent de wijze van onderzoek.
- Een meting op basis van de hele populatie is in het algemeen betrouwbaarder dan een steekproef.

Ad. 3 Wijze van meting

De wijze van meting heeft betrekking op het type gegevens dat uiteindelijk is gebruikt om het representativiteitscijfer te berekenen. In het meest ideale geval zijn teller en noemer uitgedrukt in aantallen werknemers.

In de tweede plaats is het van belang dat teller en noemer worden uitgedrukt in dezelfde eenheid. Dit wordt ook wel de *eis van interne consistentie* genoemd. Wanneer bijvoorbeeld voor de teller een stroomcijfer is gebruikt, moet dat ook in de noemer het geval zijn. Ook moet de peildatum zoveel mogelijk boven en onder de streep gelijk zijn.

Indien de gegevens niet zijn terug te voeren op één bestand, kunnen problemen ontstaan met de interne consistentie van de berekening. Dit is bijvoorbeeld het geval als sectoronderzoek naar het aantal werknemers niet tegelijkertijd heeft plaatsgevonden met een peiling van de werkgeversvereniging onder haar leden. Als er in de tussenliggende periode sterke verschuivingen hebben plaatsgevonden binnen de sector, heeft dat consequenties voor de representativiteit. Een mogelijkheid deze onzekerheid geheel of gedeeltelijk weg te nemen is het uitvoeren van extrapolaties, het doortrekken van een ontwikkeling in de tijd. Het is dan wel zaak expliciet te vermelden waarop deze extrapolatie is gebaseerd en hoe deze is uitgevoerd.

Aandachtspunten:

- De wijze van meting moet dezelfde zijn voor teller en noemer, dus of in beide gevallen een standcijfer gebruiken óf in beide gevallen een stroomcijfer
- De gegevens moeten zijn uitgedrukt in dezelfde eenheid. Dus als de teller is uitdrukt in aantallen werknemers, moet dat ook gelden voor de noemer.
- Het gebruik van aantallen werknemers is het meest zuiver. Wanneer in teller en noemer een andere eenheid is gebruikt, dient deze keuze te worden verantwoord.

Ad. 4 Peildatum/periode

U dient de datum of de periode waarop de cijfers betrekking hebben, te vermelden. Daarbij geldt dat hoe actueler de gegevens zijn, hoe beter.

Aandachtspunten:

- De gegevens dienen zo recent mogelijk te zijn. Dit betekent dat de data in beginsel niet ouder mogen zijn dan 1 jaar, te rekenen vanaf de datum van inzending.
- Teller en noemer moeten (zoveel mogelijk) betrekking hebben op hetzelfde moment of dezelfde periode.
- Gegevens kunnen worden geactualiseerd door middel van extrapolatie – het doortrekken van een ontwikkeling in de tijd. Zo'n extrapolatie kan bijvoorbeeld plaatsvinden op basis van de algehele werkgelegenheidsontwikkeling in de sector. Dit is op zichzelf een goede methode, mits de extrapolatie reproduceerbaar is, door betrouwbare gegevens kan worden ondersteund en de bron gegevens bevat over de werkgelegenheidsontwikkeling bij zowel de verzoekende, georganiseerde werkgevers als bij de door de verplichtstelling gebonden werkgevers. Indien de werkgelegenheid zich bij één van deze twee groepen op een andere wijze heeft ontwikkeld, dan heeft dit invloed op het representativiteitscijfer.

Ad. 5 Grenzen aan het domein

De representativiteitsopgave dient ten slotte een toelichting te bevatten waaruit blijkt dat de grenzen van het domein waarover de gegevens zijn verzameld, gerelateerd zijn aan de werkingssfeer van het bpf of deel van het bpf waarop de verplichtstellingsaanvraag betrekking heeft. Daarbij moet ook duidelijk zijn dat de in de werkingssfeer uitgesloten categorieën werknemers in de tellingen buiten beschouwing zijn gelaten. Het gaat om de *validiteit* van de meting.

Voorbeeld:

De werkingssfeer van een bedrijfstakpensioenfonds heeft alleen betrekking op het deel van het personeel dat werkzaam is in de productie en niet op uitvoerend, technisch en administratief personeel. Indien de laatste categorieën werknemers toch zijn meegenomen in de berekening van het representativiteitscijfer, is de validiteit van de meting in het geding.

Aandachtspunten:

- Vrijwillig aangesloten ondernemingen dienen in de tellingen buiten beschouwing te worden gelaten, omdat zij niet onder de werkingssfeer van het bedrijfstakpensioenfonds vallen.
- Werkgevers, die zijn vrijgesteld van verplichte deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds blijven onder de werkingssfeer van de verplichtstelling vallen en worden daarom wel meegenomen in de beoordeling van de representativiteit.